

kritik af embedsmændene bag ovenstående beskrivelse af udviklingen. Det er hverken muligt eller ønskværdigt blot at ville forsøge at skrue udviklingen tilbage. Men vi må erkende, at der er sket en forrykkelse af balancen mellem dem, der har et demokratisk mandat, politikerne, og dem, der ikke har det, embedsmændene.

Politikernes og det repræsentative demokratis indflydelse er svækket. Embedsmændenes er øget. Ansættelse af politiske embedsmænd er ikke nødvendigvis negativt. I komplicerede teknisk-bureaukratiske systemer kan der hos ministre være et velbegrunnet behov for også at modtage egentlig politisk rådgivning. Og der kan være behov for, at embedsmænd på vegne af ministeren fungerer i roller, der må karakteriseres som politiske.

Det er imidlertid et problem, hvis det finder sted bag ryggen af offentligheden uden nogen egentlig demokratisk debat. Og det må siges at være tilfældet i de seneste års udvikling.

- Problemerne gør sig gældende på flere områder.
- Det er i sig selv et demokratisk problem, at embedsmænd, der er ansat som neutrale (klassiske) embedsmænd, uden nævneværdig offentlig diskussion påtager sig egentlige politiske opgaver.
 - Et særkende ved politiske beslutninger i et demokrati er muligheden for offentlig kontrol. Politik er et offentligt anliggende. Beslutningerne gøres til genstand for en offentlig diskussion, og hvis vælgerne på baggrund heraf er utilfredse med politikerne, kan disse afsættes. I modsætning til politikerne befinder embedsmændene sig i et lukket administrativt system. Lovgivningen om offentlighed i forvaltningen har givet en begrænset åbenhed og dermed også visse kontrolmuligheder, men slet ikke på et niveau, som kan begrunde en egentlig politisering af embedsmændenes arbejde.
 - Der ligger problemer omkring ansvarligheden. Omkring politiske beslutninger er ministre omfattet af et retligt og politisk ansvar, som det er defineret i ministeransvarlighedsloven, og muligheden for, at et flertal i Folketinget kan afsætte en minister. Embedsmændenes ansvar er defineret fuldstændig anderledes. De er ansatte som »neutrale«, »upolitiske« embedsmænd og kan som følge heraf ikke gøres til genstand for noget politisk ansvar. Heraf følger også, at de ikke kan indkaldes som vidner i parlamentariske undersøgelser, som det var tilfældet i undersøgelsen vedrørende Spar Nord-sagen. Embedsmændenes ansvar er defineret af deres ansættelsesvilkår, bl.a. som det kommer til udtryk i tjenestemandreglerne. Men er det

hensigtsmæssigt, at der eksisterer ansvarsregler, som er udformet i relation til den klassiske embedsmandsrolle samtidig med, at denne rolle undergår store forandringer?

- For embedsmændene selv er det u hensigtsmæssigt, at de på den ene side er ansat i den klassiske rolle, samtidig med at de skal påtage sig opgaver, der ligger ud over denne rolle. I Tamil-sagen blev flere embedsmænd klemte i denne konflikt, og det er vel rimeligt, at de har klare retningslinjer: Er de ansatte i den klassiske rolle, eller skal de fungere som politiske embedsmænd?
 - Dertil kommer, at det skaber uro i centraladministrationen, når denne udvikling kommer snigende. De pågældendes kompetencer samt løn- og ansættelsesvilkår kan være uafklarede. Karriereembedsmændene ved ikke, hvordan de skal forholde sig. Skal de »fryse« de politiske embedsmænd ud, eller skal de ud i et kapløb om selv at blive meldt ind i et regeringsparti? Så længe der ikke er skabt klare spilleregler, er det også et uafklaret spørgsmål, hvad der skal ske med de pågældende efter et regeringsskifte.
 - Der ligger en risiko for, at de klassiske embedsmandsdyder om korrekt forvaltning svækkes, hvis ministerierne i stigende grad forventes at leve sig ind i netop ministrenes politiske tankebaner og handle i forlængelse heraf, samtidig med at embedsmændene i stigende grad risikerer forflyttelse, hvis de ikke følger ministeren. Hvis en sådan udvikling skal undgås, forudsætter det i det mindste en offentlig debat og mere klare retningslinjer.
- Som nævnt er udviklingen i embedsmandsrollen ikke nødvendigvis negativ, men det er afgørende, at den finder sted på et åbent grundlag og ikke uden for offentlighedens kontrol. Regeringen pålægges derfor at gennemføre et udredningsarbejde, som belyser fordele og ulemper ved politiske embedsmænd i den offentlige forvaltning. Det vil være naturligt at inddrage erfaringer fra andre lande. I forlængelse heraf skal der opstilles forslag til, hvordan der i givet fald kan opstilles regler omkring politiske embedsmænd, som sikrer demokratisk indsigt og kontrol med den offentlige forvaltning. Desuden bør der udarbejdes forslag til, hvordan et system med politiske embedsmænd i givet fald vil kunne fungere i den danske forvaltning.
- Det forudsættes, at udredningsarbejdet færdiggøres i næste folketingssamling, og der bør derfor udarbejdes et præcist kommissorium inden udgangen af denne samling. I udredningsarbejdet bør inddrages uafhængige samfundsforskere, som har beskæftiget sig med problemstillingen.